

А. Евстигнеев, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ СПЕЦИАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕДР В УКРАИНЕ

В статье проведен критический анализ научных подходов и действующего законодательства в части регулирования обеспечения экологической безопасности при осуществлении специального недропользования в Украине. позиций, предложены авторские подходы к указанным вопросам.

Ключевые слова: специальное недропользование, обеспечение экологической безопасности, экологическое право, экологическая безопасность.

A. Yevstigneyev, associate professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE SPECIFIC OF LEGAL PROVISION OF ECOLOGICAL SAFETY IN THE SPHERE OF SPECIAL SUBSOIL USE IN UKRAINE

The article provides a critical analysis of scientific approaches and legislation concerning the regulation of environmental security in the implementation of special subsoil in Ukraine. positions, the author's approach to these issues.

Key words: special subsoil environmental safety, environmental law, environmental safety.

УДК 347.931

Я. Мельник, канд. юрид. наук,
Т. Губанова, канд. юрид. наук
ПВНЗ "Фінансово-правовий коледж", Київ

ПРЕЦЕДЕНТНА СУДОВА ПРАКТИКА У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ВИКОНАВЧОМУ ПРОЦЕСАХ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ СУДУ

У статті розглядаються питання впливу прецедентної судової практики на систему цивільного судочинства. Аналізуються наслідки запровадження інтеграційних процесів для цивільного судочинства та виконавчого провадження.

Ключові слова: судовий прецедент, безпека цивільного процесу, безпека впливу прецеденту на виконавче провадження.

Актуальним питанням в сучасних умовах трансформаційних процесів є не лише вдосконалення процесуальної форми у галузі цивільного судочинства та виконавчого провадження, але й необхідність у чіткому, адаптаційному процесі правозастосовної (судової) практики. І це пов'язано із тим, що процесуальна (процедурна) форма спільно пронизується проблемами, які пов'язанні із дією та виконанням рішень суду саме прецедентного характеру.

Втім, особлива властивість юридичної сили прецедентної судової практики, одночасно потребує й не тільки приведення у належну відповідність європейським стандартам щодо захисту прав, свобод та інтересів учасників цивільного та виконавчого процесів, алей одночасного збереження тих культурних, національних та правових надбань діючої цивільної процесуальної системи, які залишаються ефективними для такого захисту. Так як попередньо слід погодитись із тим, що ефективна дія усталених інститутів в системі цивільного судочинства є потрібними, та виражають ту цінність, яка є близькою за "духом" у дії норм процесуального права, поведінки учасників цивільного та виконавчого процесів.

Як думається, самі інтеграційні та трансформаційні процеси досить тісно пов'язані із цивільною процесуальною політикою, пріоритети якої, завжди націлені на доведення до досконалості як самих форм цивільного судочинства, так і підвищення відповідальності сторін за вибір процесуальної поведінки, підвищення кваліфікації суддів [1, с.302], тощо. Одночасно, неважко й помітити, що в зв'язку з цим, цивільна процесуальна політика торкається й тієї частини судової практики, яка здійснює

чималий вплив безпосередньо на виконання судових рішень (їх процедуру, наслідки, оперативність, якість), як складової стабільності суті винесеного рішення.

Утім, не завжди усі нововведення процесуальної політики, що втілюються у діючу систему судочинства внаслідок таких нововведень, є сприйнятними (тобто, природними) для правової системи та правозастосування, а також, не завжди національна цивільна процесуальна система видається готовою (адаптованою) до таких суттєвих перетворень. В результаті чого, на наше переконання, можливо спостерігати проявленні вкрай негативні наслідки та тенденції від таких нововведень (до речі і такі побоювання вже активно аналізуються [2]). Що й становить особливу актуальність та вказує на потребу з'ясування насамперед дії рішень суду прецедентного характеру на предмет процесуальної безпечності цивільного судочинства та виконавчого провадження в умовах їх функціонування.

Отож, аналізуючи правову проблематику прецедентної судової практики, відмітимо, що цими питаннями тією чи іншою мірою переймалися ряд вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як: С.С. Алексєєв [3, с.418-419; 4, с.141], С.К. Загайнова [5, с.143], О.М. Толочко [6, с.18-23], В.В. Кривенко та В.О. Константний [7, с.31], Д.Д. Луспенник [8, с.106], Р.В. Пузіков [9, с.211-215], В.С.Шевчук [10, с.24], Д.М. Шадура та О.І. Менів [11; 12], В.В. Ярков [13, с.49-68] та інш [14, с.169-170]. Однак проведені дослідження здебільшого зосереджувались на сутність та змісті судової практики, її формах та місця у системі судочинства; приділялась увага також обсягу застосування судом правової норми і її тлумачення; питанням статусу судової практики в системі джерел права, і багатьом іншим питанням, які є не менш важливими та актуальними. В той же час, питання виявлення небезпечних наслідків та тенденцій від її дії та поширення на правовідносини щодо виконання рішень суду та цивільну процесуальну систему, на жаль не досліджувалось, а відтак, це питання залишається відкритим.

Для довідки: Під цивільною процесуальною політикою розуміють, науково-обґрунтовану, послідовну та системну діяльність державних та недержавних органів щодо утворення ефективного механізму цивільного процесуально-правового механізму регулювання, по оптимізації цивільного судочинства в цілях в цілях найбільш повного захисту прав, свобод та законних інтересів суб'єктів (ст.2 ЦПК РФ). Див.: [1, с.302].

Ці обставини й зумовлюють мету даного дослідження, яка зводиться до виявлення тих небезпечних тенденцій впливу прецедентної судової практики на вітчизняне цивільне судочинство та виконання рішення суду на стадії виконавчого провадження, що можуть призвести до порушення механізмів захисту прав, свобод та інтересів їх учасників.

Отже, насамперед відзначимо, що взаємопроникнення права ЄС та національного права відбуваються через рішення Суду Європейських співтовариств (а саме – Європейського Суду з прав людини. *Надалі* – ЄСПЛ – Я.М., Т.Г.), і відноситься до так званої змішаної форми трансформації норм права. Тобто, в силу ухвалення додаткового закону (опосередкованої) та ратифікації міжнародного договору (прямої). Проте вважається, що у разі розбіжностей між регіональним (інтегративним) і національним правом національні суди держав членів мають право звернутися до ЄСПЛ за роз'яснюючим висновком, що, як правило, зумовлює рішення національного суду [15, с.139–140].

У відповідності до Закону України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР Верховною Радою України було ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (*далі* – Конвенція, та/або ЕКПЛ), яка з того часу є частиною національного законодавства. Це означає, що національні суди загальною юрисдикції мають застосовувати положення цього міжнародно-правового договору, зокрема щодо прав і свобод кожної людини, при здійсненні судочинства у всіх категоріях справ (адміністративних, господарських, кримінальних, цивільних). Ці положення більш пріоритетні (мають більшу юридичну силу), ніж норми законів України. Згідно із ч.2 ст.19 Закону від 29 червня 2004 р. № 1906 – IV "Про міжнародні договори України" якщо міжнародним договором України, який набрав чинності у встановленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [7, с.31]. Їхні умови безумовно вказують на інтеграційні процеси норм права у вітчизняну правову систему, яка, до речі, відноситься до романо-германської правової сім'ї, джерелам (формам) права якої, не притаманний прецедентний характер. Натомість деякі дослідники відмічають, що однією із ознак актів судової влади в умовах романо-германської правової сім'ї є по суті їх доктринальний характер [10, с.24]. Тому така позиція узгоджується додатково і з тим, що у романо-германському типі правової системи судовий прецедент входить у суттєву відмінність із англосаксонським правом через те, що перший тип прецеденту вступає додатковим щодо чинних основних джерел права [16, с. 665].

Втім, варто відмітити і те, що національна правова система вийшла з соціалістичної правової сім'ї, в якій норми формального права визначались законодавчою владою, оскільки існував пріоритет публічного права, а тому правова доктрина відображала єдність (збігання) приватних і державних інтересів, які містилися у законах соціалістичного суспільства [16, с.658].

Проте на сьогодні, діюче цивільне процесуальне законодавство хоч по суті і являє собою певну, логічну, пов'язану між собою систему норм [17, с.198, 199], які об'єднуються у форму законів, кодексів, підзаконних нормативно-правових актів і т.д., однак в силу прийняття відповідних законів що наведені вище, "у структурі судової діяльності все більш важливе місце посідає практика Європейського суду з прав людини" [16, с.40], а також рішення Верховного Суду України (*надалі* – ВСУ). Рішення ж ВСУ, які прийняті в порядку визначеного ч.1 ст.360–7 ЦПК України, з підстав передбачених

в ст.355 ЦПК України, утворюють прецедент за умови розгляду справ з приводу: (а) неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах; а також, (б) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом. Тому у цих двох випадках, відстежується поєднання як трансформаційного процесу практики ЄС, а також, утворення судового прецеденту, з причин вказаними не на порушення ЄКПЛ, а з причин, які були виявлені національним судом.

Разом з тим відмітимо, що відповідно до ст.1 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (*надалі* – Закон від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV), поняття "практика Суду" визначає як – "практика Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини [18]". Проте не даючи повного роз'яснення чи мається на увазі практика стосовно процедури винесення рішень, чи це стосується практика результату розгляду конкретної справи судом. Разом з тим, ст.17 Закону від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV одночасно вказує на необхідність застосування судами "при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [18]", що свідчить про обов'язковий та прецедентний характер такої практики.

Втім, термінологія ж "судова практика" та "рішення" у змісті ч.1 ст.360–7 ЦПК України, теж сприймається неоднозначно. *Приміром*, законодавець не використовує слово "прецедент", який би надавав можливість виокремлювати "прецедентну практику" та "прецедентні рішення" окремо один від одного. Адаже на наше переконання, це є принципово важливим, оскільки у такому випадку надається змога вирізнити структурно сам процес утворення судового прецеденту, а також з'ясувати судову та прецедентну судову практику.

Однак, продовжуючи аналізувати зміст цієї статті, можливо припустити наявність саме прецедентного характеру в рішеннях ВСУ в цивільному судочинстві, через те, що такі рішення мають обов'язковий характер для тих суб'єктів владних повноважень, які у своїй діяльності застосовують нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права. Обов'язковий характер рішень ВСУ за змістом цієї ж норми (ч.1 ст.360–7 ЦПК України) зумовлюється і для всіх інших судів України. А тому, вжита у цій нормі термінологія "судова практика" (що далі міститься по тексту частини першої у реченні другому) однозначно вказує не на її прецедентний характер, а на утворення її від прецедентних рішень ВСУ, оскільки вона (практика) лише опісля приведення у "відповідність" буде вважатися заснованою саме на підставі прецедентних рішень ВСУ, утім, не буде носити характеру обов'язковості. Проте, у той же час, самі процесурні питання у приведеності судової практики у відповідність (щодо інститутів, процесуальної форми, і т.д., які б стосувалися іншого порядку розгляду цивільної справи), безумовно матимуть наглядний приклад вищестоящого суду для вищестоящих. Адаже, приміром, у відповідності до п.4 ч.1 ст.27, п.4 ч.1 ст.32 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 07.07.2010 р. № 2453–VI (*надалі* – Закон від 07.07.2010 р. № 2453–VI), ці суди можуть надавати "методичну допомогу судам вищого рівня [19, с.13, 14]".

Однак, для більш глибокого розуміння тенденції до зародження та розвитку прецедентного права, важливо відмітити, що у теорії права, такий процес пов'язують безпосередньо із наявними особливостями, що зумов-

люють "вимушену" судову правотворчість, оскільки: 1) вона "завжди є побічним продуктом акту правосуддя" [20, с.121; 21, с.599]; 2) вона не самостійна в тому сенсі, що "прив'язана" до основної функції судової влади – здійснення правосуддя; 3) воно здійснюється на основі закону та в раках закону, який виходить від вищої законодавчої влади країни; 4) правотворчість суду у значній мірі пов'язана із тлумаченням (конкретизацією) права і заповненню прогалин у праві; 5) судові правоположення виробляються суддями, і як справедливо відмічається у літературі, тільки на основі "діючих норм та принципів, а не на своїй суб'єктивній волі" [22, с.19; 21, с.599–600]; 6) ці "правоположення" не повинні суперечити існуючим, і в першу чергу конституційним законам; 7) самі по собі вони не можуть змінювати або відмінити закон; 8) існують певні межі суддівської правотворчості, які визначені законом [21, с.600], тощо. Що на нашу думку, дає підстави із такого масиву характерних особливостей прецедентної практики вказати на небезпечні тенденції її розвитку.

А саме, як відомо, зміст судової практики криється у процесі заповнення прогалин в законодавстві в зв'язку із відсутністю правової норми при вирішенні справи або її тлумаченні, що відбувається в силу нечіткості викладення такої норми права, а також і у випадках, коли наявна сукупність правових колізій норм права між собою, які потребують вирішення. Тому на суд (чи то адміністративні органи – Я.М.) покладено завдання сформулювати принцип пріоритетності певних норм, який згодом стає обов'язковим у судовій (адміністративній) практиці [8, с.106]. Також вважається, що судова правотворчість на сьогодні розуміється як зумовлена потребами суспільного розвитку діяльність суддів, результатом якої є створення нового елементу системи джерел права, що регламентує окремий аспект суспільних відносин [16, с.658]. Однак цікава думка з приводу судового прецеденту наголошується й С.К. Загайною, яка приходить дещо іншого висновку, із яким слід погодитись, оскільки, на думку вченої, діяльність суду хоч є правозастосовчою за своєю природою, однак ніколи не стає нормотворчою. Вирішуючи конкретні справи, – зазначає вчена, – судді тлумачать загальні правила застосовних до певних фактів та правовідносин, конкретизують дію нормативних приписів. Розкриття змісту закону у зв'язку з конкретним особливим випадком становить лише елемент судової правотворчості, але така творчість зовсім іншого роду, та не має ніякого відношення до процесу створення норм права. Тому рішення нищестоящих судових інстанцій по конкретних справах не можна розглядати як судовий прецедент, існуючий в англосаксонській системі права [5, с.137].

Більше того, слід задатися питанням на предмет можливості якості заповнення прецедентними рішеннями ВСУ у такий спосіб?, – коли ж сам процес прийняття судового прецеденту відбувається на підставі та з урахуванням доказів та правил доказування (навіть у ЄСПЛ), які, також не можуть не встановлюватись на підставі самих же діючих норм процесуального закону, тобто тих норм, які вже є недосконалими та вимагають заповнення наявних прогалин. Тому, з одного боку, відбувається ситуація постійного обмеження рамок встановленого нормативу у законі чи то нормативу, визначеному в прецедентному рішенні, навіть за умови заповнення прогалин. Адже слід погодитись, що у такому випадку, рішеннями не створюються нові норми, а заповнюються прогалини, які не можуть вийти за межі вже діючого закону, тобто не можуть суперечити у процедурі традиційним нормам, навіть якщо вони запроваджують власну процедуру застосування закону. Це й

свідчить про небезпеку, оскільки підміняється тлумачення традиційної цивільної процесуальної норми. По суті, тут також відбувається і фактичне обмеження (унеможливлення) у розширенні досконалості захисту права на підґрунті не абстрактних норм права, а суб'єктивного розуміння суду, яке є завжди вужчим від законодавчої норми. Більше того, відомо, що "органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України" (ч.2 ст.19). А це означає, що формування правозастосовчої (прецедентної) практики формується на підставі та у спосіб, які визначено законом, тобто, принаймні процесуальна діяльність органів реалізується за допомогою одних і тих же процесуально-правових механізмів дії норм, та на підставі дії імперативного методу, який не може по суті дозволяти інший, диспозитивний характер правовідносин.

З огляду на це, слід погодитись із тими вченими, які вважають, що створення норм права прецедентними рішеннями не забезпечує по суті досягнення вищого ступеню правової визначеності. Оскільки у державах англосаксонської правової системи у зв'язку з цим виникає низка труднощів, пов'язаних, *наприклад*, зі складністю встановлення норми, яку містить прецедентне рішення; визначенням належного прецеденту, що підлягає застосуванню; можливістю його подолання у разі помилковості або застарілості та невідповідності новим потребам суспільства; зворотної дії в часі тощо. Якість судового рішення при цьому залежить від того, наскільки повно будуть враховуватись прецеденти щодо аналогічних фактичних обставин справи [23, с.128]. А для цього, як розуміється, щонайменше потрібно визначити відповідні критерії та повноваження суб'єктів правосуддя.

Тут, також неможливо оминати і той факт (на прикладі ЄСПЛ), що тлумачення та застосування Конвенції належить тільки до юрисдикції ЄСПЛ. Однак розподілу ЄСПЛ на норми матеріального та процесуального характеру в розумінні вітчизняної доктрини немає, оскільки ця міжнародна судова установа керується принципом автономності тлумачення норм Конвенції, що полягає у незалежності її висновків від поширеного в окремих державах того чи іншого поняття [24, с.39]. Що за нашими переконаннями є вкрай небезпечною тенденцією для стабільності судового рішення, так як виникає суттєва складність у тлумаченні, оскільки питання застосування прецедентної практики адміністративними органами (ДВС), судом, можуть торкатися як процесуальних прав та обов'язків, так і матеріальних, що за своєю природою мають різний механізм та наслідки в застосуванні, наслідки насамперед в діяльності таких органів державної. А тому, на наше переконання, такий спосіб усунення прогалин видається дещо сумнівним, однобічним, оскільки не відображає повного реагування ВСУ на обов'язковість у рішеннях ЄСПЛ.

Одним словом, з однієї сторони можливо припустити, що пропонуємої цінності для людини, які закріплені та гарантуються у ЄКПЛ мають місце та потрібні у вітчизняному судочинстві (як невід'ємна від людини матеріальна основа захисту прав), але відсутність належного процесуального механізму її втілення, зводить закріплення цих цінностей не тільки нанівець, але й, зумовлює "кульгавість" дії системи цивільного судочинства через неспроможність активно втілити у правове життя взятих на себе зобов'язань по виконанню ЄКПЛ. І прикладів можливо навести чимало, яскраві з яких вказують на цілий масив невиконання таких рішень державою Україна, чи то в цілому [25; 26], зростаючою кількістю у 10 разів за декілька років звернень до ЄС [27], а

також, наявності відсутності процедури належного виконання. Як правило, це вкрай негативно позначається на авторитеті не тільки держави Україна, але й на внутрішньо-державному рівні – довіри до правосуддя. *Приміром*, тільки в контексті грошової компенсації за 2012 рік було компенсовано в наслідок порушення ЄКПЛ вітчизняним судом – 39 міль.грн., а вже у 2013 році – 360 (! – Я.М., Т.Г.) міль.грн. [28], а за борги 1990-х років ЄСПЛ зобов'язав виплатити нашу державу – 27 (! – Я.М., Т.Г.) міль. євро [29]. Виникає питання: чи потрібно здійснювати у такий спосіб захист прав, і чи здійснюється такий взагалі? Відповідь, на жаль, скоріш є риторичною.

За таких обставин, вважаємо, що небезпеку прецедентної судової практики слід вбачати і в її *кількості*, яка має тенденцію до неконтрольованого збільшення. З цього приводу справедливо видається думка тих вчених, які вважають, що свідчення статистичних даних дійсно дає підстави замислитися про доцільність потреби глобального "поглинання" прецедентним правом правовою системою України, а саме: на сьогодні, "в сучасній Англії нараховуються близько 800 тисяч (! – Я.М., Т.Г.) судових прецедентів і кожний рік прибавляється приблизно по 20 тисяч нових, що зрештою складає 300 збірників по внутрішньому та європейському праву" [30, с.49; 31, с.18]. На думку деяких вчених, така ситуація в країнах загального права призводить до поширення переваги до підвищення ролі закону, тоді як в системі континентальної системи *de facto* підвищується роль судової практики [31, с.18]. Проте на нашу думку, складність та небезпечність втілення прецедентної практики у систему романо-германської правової сім'ї, безпосередньо торкається їх неготовності процесуальної політики та правопорядку в оперативному регулюванні трансформаціями.

Оригінальною та по своєму виправданому є позиція С.В. Ківалова у тому, що "для будь-якої держави – члена Ради Європи є необхідною створення спеціального веб-сайту, що містить базу даних практики ЄСПЛ в офіційному перекладі на державні мови". Переклад на думку вченого, повинен піддаватися юридичній експертизі для того, щоб уникнути довільного використання термінів і суперечливих тлумачень. В додаток також пропонується, що Верховний Суд України та вищі спеціалізовані суди України мають давати (як обов'язок – Я.М., Т.Г.) більш чіткі та послідовні орієнтири у застосуванні норм Конвенції та практики Європейського суду з прав людини, наданні методичних роз'яснень та формування відповідних правових позицій щодо імплементації судами рішень ЄСПЛ [32, с.70]. Такої думки одночасно притримуються й інші дослідники [23, с.135], з позицією яких, слід погодитись, оскільки в такому разі, усунуться колізійні питання щодо тлумачення вжитої судом термінології під час перекладу. Але це не свідчить проте, що повністю вдасця уникнути інших проблем, *приміром*: чи не буде ускладнюватись процедура в оперативності захисту прав, свобод та інтересів? чи не породжуватиметься додатковий обтяжуючий процес в зв'язку із перекладом, витрати, і т.д.?

Не зайвим було б вказати й на те, що із аксіологічної точки зору (з філософсько-правової), де панує думка, із якою варто погодись, яка вказує на те, що трансцендентальне сприйняття правових цінностей, центрує їхня стійкість у часі. Тобто, йдеться про те, що те, яке має значну стійкість, являється більш цінним, оскільки зумовлює силу свого правового буття незалежно від обставин [33, с.82]. Звідси, така проекція видається безумовно тотожною, оскільки одночасно відбивається й на дії цивільного процесуального закону, як важливого та необхідного для суспільства у якому він діє, оскі-

льки у ньому є сенс. Проте важко таку цінність співвіднести на рівні правотворення від судового прецеденту, оскільки останній, має усі ознаки по суті змінного явища, що обумовлюється його правовою природою; обумовлюється підставами зміни, виникнення та припинення діяльності, а також глибини та обмеженої універсальності дії, – тобто, що свідчить про не збалансованість та хиткість цього інституту.

Зрештою, складні питання впливу прецедентних рішень ВСУ на виконавчий процес та *настання небезпечних наслідків*, зумовлюється рядом похідних від запровадження та дії цього інституту проблем. Зокрема, колізійність ситуації полягає у наявності *перебування на виконанні певних рішень*, зміст яких, є тотожним у вирішенні правової ситуації, яка дозволила ВСУ поставити таке прецедентне рішення.

На перший погляд, причиною запуску механізму обов'язковості прецедентних рішень ВСУ є зміст ч.1 ст.360–7 ЦПК України, який полягає у тому, що такі рішення є обов'язковими для тих суб'єктів владних повноважень. Однак, далі, законодавець вказує лише на необхідності приведення саме судової практики у відповідність, а не практики адміністративних органів, тобто – ДВС. Адже до практики відносяться за слушною позицією деяких вчених "не лише рішення суду, чи то прецедентні "рішення, які містить владні приписи що обов'язкові до виконання [9, с.278]", алей увесь той масив процесуальної документації, яка утворюється уповноваженим органом (судом, в тому числі і ДВС) та наповнюється у відповідності до процесуально-процедурного порядку розгляду цивільної справи, виконавчого провадження, "які скеровані на досягнення відповідного правового ефекту [9, с.277]".

Очевидним видається і те, що той орган, – а в даному випадку і ДВС теж, – який має на виконанні ті рішення, які є ще не виконаними, і зміст яких вказує на природно-правовий зв'язок із потребою приведення у відповідність до винесеного ВСУ прецедентного рішення, не має оперативної можливості виконати прецедентне рішення як обов'язкове. Це пов'язано із тим, що процедура приведення у відповідність практики його діяльності по суті відсутня, що зумовлює необхідність прийняття змін з цього приводу.

Отож, підводячи підсумки, важливо вказати насамперед на тому, що інститут дії судового прецеденту у вітчизняній системі цивільного судочинства хоч і потребує суттєвої та належної трансформації, яка неможлива без корегування решту інших норм та інститутів, корегування їхнього взаємозв'язку. Однак виконавче провадження та його практика не повинна залишатися осторонь від цього процесу, оскільки такі автоматично позначається на порядку, оперативності та якості виконання рішення суду, а відтак, захисту прав, свобод та інтересів учасників як цивільного процесу, так і виконавчого провадження.

Процес виконання рішень прецедентного характеру та приведення у відповідність судової та адміністративної практики, за змістом ст.360–7 ЦПК України, беззаперечно вказує на наявність додаткової, *третьої складової* виконавчого провадження попри традиційну – (а)виконання рішення суду та (б)процес відновлення платоспроможності боржника (визнання його банкрутом), як самостійних інститутів, пов'язаних із виконанням рішення суду. А відтак, це потрібно враховувати при розумінні правової природи виконавчого провадження та її взаємозв'язку із цивільним процесом.

Та зрештою, наведені обставини обумовлюють не що інше, як потребу встановлення на доктринальному та законодавчому рівні *режиму правової безпеки* у ви-

користанні джерел цивільного процесуального права щодо прецедентного типу у вітчизняній процесуалістиці. Що й додатково підкреслює потребу в довершеності методологічної конструкції доктрини цивільного процесуального права у цьому контексті.

Список використаних джерел

1. Малько Е.Г. Гражданская процессуальная политика как особая разновидность правовой политики/ Тенденции развития цивилистического процессуального законодательства и судопроизводства в современной России/ Материалы международного научно-практической конференции, посвященной памяти доктора юридических наук, профессора, Заслуженного деятеля науки Российской Федерации Игоря Михайловича Зайцева (23 октября 2009г.) / Отв.ред. А.И.Зайчев. Саратов: Издательский Центр "Наука", 2009. – С.301–305.
2. "Евроинтеграционный" закон о статусе судей нарушит баланс государственной власти, – Центр Разумкова // 9 октября в 16:55. Новици: Зеркало недели. Украина [Електронний ресурс]. – Веб-портал газети "Зеркало недели. Украина". – Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/evrointegracionnyy-zakon-o-statuse-sudey-narushit-balans-gosudarstvennoy-vlasti-centr-razumkova-130625_.html.
3. Алексеев С.С. Собрание сочинений. В 10т. [+Справоч.том]. Том 3: Проблемы теории права. Курс лекций. – М.: Статут, 2010. – 781 с.
4. Алексеев С.С. В 10т. [+Справоч.том]. Том 8: Линия права. Отдельные проблемы концепции. – М.: Статут, 2010. – 480 с.
5. Загайнова С.К. Судебный прецедент: проблемы правоприменения. – М.: Издательство НОРМА, 2002. – 176 с.
6. Практика Европейского суда з прав людини: навч.-метод. комплекс / уклад. Толочко О.М. – К.: Національна академія прокуратури України, 2010. – 24 с.
7. Кривенко В.В., Константи́н О.В. Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини при вирішенні справ адміністративної на національному рівні: роль і функції Верховного Суду України / Вісник Верховного Суду України. – 2012. – №11 (147). – 31–36.
8. Проблемы теории та практики гражданского судочинства: Монография/ В.В. Комаров, В.І. Тертишников, В.В. Баранкова та ін.; За заг. ред. профессора В.В. Комарова. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 928 с.
9. Проблемы теории государства и права: учебник/ под ред. докт. юрид. наук, проф., заслуженного деятеля науки РФ А.В. Малько. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 592 с.
10. Шевчук В.С. Нормативність актів судової влади: від право положення до правової позиції/Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 9 (97). – С.22–27.
11. Шадура Д. М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2009 рр.) [Текст]: прак. посіб. / Д. М. Шадура, О. І. Менів. – Х.: Харків юридичний, 2010. – Т. 1: Загальна частина. – 536 с.
12. Шадура Д.М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2010 рр.) [Текст]: прак. посіб. / Д. М. Шадура, О. І. Менів. – Х.: Харків юридичний, 2011. – Т. 2: Особлива частина. – 664 с.
13. Ярков В.В. Статус судебной практики в России: некоторые вопросы/Тенденции развития гражданского процессуального права России: Сб.науч.статей. – СПб.: Изд-во "Юридический центр Пресс", 2008. – С.49–68.
14. Новітнє вчення про тлумачення правових актів: навч. посіб. з курсу тлумачення правових актів для суддів, що проходять підвищення кваліфікації, і кандидатів на посади суддів, що проходять спеціальну підготовку/ В.Г.Ротань, І.Л. Самсін, А.Г. Ярема та ін.; відп.ред., кер.авт.кол. В.Г.Ротань. – Х.: Право, 2013. – 852 с.
15. Оборотов Ю.М., Крестовська Н.М., Крижанівський А.Ф., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права. Державний іспит. – Харків: Одиссей, 2010. – 256 с.

Я. Мельник, канд. юрид. наук,

Т. Губанова, канд. юрид. наук

Директор ВУЗ "Фінансово-правової колледж", Київ

ПРЕЦЕДЕНТНАЯ СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА В ГРАЖДАНСКОМ И ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССАХ ВО ВРЕМЯ ВЫПОЛНЕНИЯ РЕШЕНИЯ СУДА

В статье рассматриваются вопросы влияния прецедентной судебной практики на систему гражданского судопроизводства. Анализируются последствия введения интеграционных процессов для гражданского судопроизводства и исполнительного производства.

Ключевые слова: судебный прецедент, безопасность гражданского процесса, безопасность влияния прецедента на исполнительное производство.

Y. Melnyk, candidate of legal sciences,

T. Gubanova, candidate of legal sciences,

Higher educational establishment is a "Financially-legal college", Kiev

PRECEDENT JUDICIAL PRACTICE IS IN CIVIL AND EXECUTIVE PROCEDURES DURING IMPLEMENTATION OF DECREE

In the article examines the impact of case law on the civil justice system. Analyzes the implications of the integration process for civil litigation and enforcement proceedings.

Key words: legal precedent, the safety of civil procedure, the safety impact of a precedent for the enforcement proceedings.

16. Цивільний процес України: Підручник для студ.юрид.спец. вищ.навч.заклад.; [за загальною ред. д.ю.н., доцента Ясинка М.М.]. – Суми: Видавництво "Мак Ден". 2013. – 808 с.

17. Загайнова С.К. Судебные акты в механизме реализации судебной власти в гражданском и арбитражном процессе/ С.К. Загайнова. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 400 с.; Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини Верховна Рада України; Закон від 23.02.2006 № 3477-І [Електронний ресурс]. – Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

18. Закон України "Про судоустрій і статус суддів": чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 12 вересн. 2012 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 188 с.

19. Барак А. Судейское усмотрение. Перевод с английского. – М.: Издательство НОРМА, 1999. – 376 с.

20. Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права [Текст]: учебн. / М. Н. Марченко. – М.: ТК Велби, Проспект, 2008. – 768 с.

21. Ершов В. Восполнение судом пробелов в трудовом законодательстве // Советская юстиция. – М.: Юрид. лит., 1993, № 24. – С.19–20.

22. Романюк Я., Бейцун І. Правова природа обов'язковості рішень Верховного Суду України та вдосконалення механізму забезпечення єдності судової практики// Право України. – 2012. – № 11–12. – С.122–136.

23. Гошовська Т.В., Дроздович Н.Л. Повноваження Верховного Суду України за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: аналіз колізійних норм/Вісник Верховного Суду України. – №8 (156). – 2013. – С.36–40.

24. Романюк Я. Невиконання судових рішень невілєку кінцеву мету правосуддя – захист інтересів громадян і реальне поновлення їхніх порушених прав: Виступ Голови Верховного Суду України Ярослава Романюка на парламентських слуханнях про стан виконання судових рішень в Україні 22 травня 2013 року [Електронний ресурс]. – Інформаційний сервер Верховного Суду України. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/2378856879AFF607C2257B740031AA41?opendocument>.

25. В Україні виконується лише 30% судових рішень – омбудсмен/ Голос Столиці: 23.05.2013, 20:26. / [Електронний ресурс]. – Офіційна Інтернет-сторінка радіостанції "Голос Столиці". – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2013_05_23/V-Ukra-n-vikonu-tsjja-lishe-30-sudovih-rshen-ombudsmen/.

26. Через два роки кількість рішень Європейського Суду з прав людини, винесених проти України, може збільшитися більш ніж вдвіть/ Прес-служба Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/news/2670>.

27. Ошибки судов стоят украинскому бюджету миллионы [Електронний ресурс]. – Веб-портал газети "Сегодня". – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/ukraine/Oshibki-sudov-stoyat-ukrainskomu-byudzhetu-milliony-454142.html>.

28. ЕСПЧ обязал Украину выплатить рекордную компенсацию в 27 млн евро за долги 1990-х годов [Електронний ресурс]. – Веб-портал газети "Зеркало недели. Украина". – Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/espch-obyzal-ukrainu-vyplatit-rekordnuyu-kompensaciyu-v-27-mln-evro-za-dolgi-1990-h-godov-126327_.html.

29. Правовые системы мира/ Под ред. А.Ф.Черданцева. Екатеринбург, 1995. – 86 с.

30. Папкова О.А. Усмотрение суда. – М.: Статут, 2005. – 413 с.

31. Кивалов С. Роль Верховних Судів держав – учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у подоланні структурних / системних недоліків національних правових систем.// Право України. – 2012. – № 11–12. – С.63–72.

32. Горобець К.В. Аксиософера права: философский и юридический дискурс: моногр./К.В.Горобець. – Одесса: Фенікс, 2013. – 218 с.

Надійшла до редколегії 17.03.14

